

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

10. ŽÁK S DYSGRAFIÍ A ŽÁK S DYSORTOGRAFIÍ V HODINĚ ČJ NA 1. STUPNI ZŠ

- Definice poruchy.
- Konkrétní deficit spojený s konkrétními problémy a strategiemi jejich řešení (reedukace, podpůrná opatření).
- Detailně rozebráno během semináře / Povinný studijní zdroj: Jucovičová, Žáčková – Reedukace specifických poruch učení (pokud nemáte poznámky ze semináře)
- Publikace: Jucovičová, Žáčková – Reedukace specifických poruch učení
- <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/specialni-vzdelavaci-potreby/dysgrafie>
- <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/specialni-vzdelavaci-potreby/reedukace-dysgrafie>
- <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/specialni-vzdelavaci-potreby/dysortografie>
- <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/specialni-vzdelavaci-potreby/reedukace-dysortografie>

Definice poruchy.

- **Dysgrafie – která jedinci znesnadňuje ovládnutí dovednosti psaní. Jedná se o dysgrafii neboli poruchu psaní.**
 - o písemný projev je velmi neúhledný až nečitelný a je doprovázený řadou chyb.
 - o bývá velmi často doprovázena také dyslexií (poruchou čtení), případně dysortografií (poruchou pravopisu). Kombinuje se také s ADD (porucha pozornosti) či ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou).
 - o **Projevy dyslexie**
 - **Pohyby dysgrafiků jsou křečovitě, nepřesné a rozsah jejich pohybů je celkově omezen.** Obtíže jim činí provádění jemných motorických pohybů, ale také třeba posouvání ruky po papíře. Jejich **schopnost zapamatovat si předváděný pohyb a napodobit ho je omezena** (mají např. problém zapamatovat si správný směr, problémy mívají také s osvojením, zapamatováním si a s pohybovým vybavováním písmen, což je zřejmé např. při převodu tiskacího písma na písmo psací, chybují ale také v nápodobě řazení písmen).
 - **Motorická neobratnost** je v písmu dobře patrná. **Zvýšené svalové napětí** můžeme pozorovat např. v **úchopu psací pera**, který bývá často **křečovitý**, i v technice psaní (**hodně na pero tlačí**, písmena bývají do papíru přímo vyrytá).
 - **Písmo je kostrbaté a roztřesené, tvary písmen nebo jejich velikost neodpovídají standardu**, což si dyslektik dobře uvědomuje a je běžné, že se tvary snaží „vylepšit“ **obtahováním**, ovšem výsledek bývá ještě horší. Psaní proto **přerušuje na nevhodných místech**, kde je obtížné správně navazovat, **přetahuje nebo nedotahuje tvary** (např. často neuzavírá písmena *o-a*). **Problémy činí dodržování správného rozestupu mezi písmeny nebo slovy, zachování správného směru psaní i správného sklonu nebo udržení písma na lince.**
 - **není schopen dosáhnout na standardní požadavky na úhlednost a obvykle ani na rychlost.** Písmo bývá často velmi pomalé (déle trvá nejen vybavení si tvaru písmen, ale příčinou je také motorická neobratnost i dodatečné opravy tvarů, které se snaží vylepšovat), pokud je však dysgrafie doprovázena ADHD (poruchou pozornosti s hyperaktivitou), může být tempo psaní naopak překotné a zbrklé.
 - setkáváme se specifickou chybovostí, kterou je **záměna tvarově podobných písmen nebo číslic**. Běžné je také vynechávání písmen, komolení slov, vynechávání či

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

nesprávné umísťování diakritických znamének. Frekvence gramatických chyb bývá zvýšena zejména kvůli nedostatku času

○ Příčiny dyslexie

- **narušení některých oblastí mozku vzniklé před porodem nebo krátce po porodu**, což v tomto konkrétním případě způsobilo **porušení funkcí motorických drah**.
- **Problémy vznikají přenosem signálu z receptoru do mozku a zpět k výkonnému orgánu** (např. k ruce)
- Kromě senzomotoriky bývají **narušeny i další motorické funkce** (jemná motorika ruky, případně také očí a mluvidel, stejně jako hrubá motorika, rytmicita atd.). Dysgrafici mohou mít ochablé svalstvo, běžné je u nich také zvýšené svalové napětí a neuvolněná ruka či celá paže.

○ Diagnostika

- **Projevy dysgrafie mohou být podobné projevům jiných problémů, které je při diagnostice nejprve potřeba vyloučit.**
- Mohou jimi být nesprávné návyky související se psáním, zejména nesprávné držení psacích potřeb (pevný až křečovitý úchop může způsobit neuvolněná ruka se sníženou hybností stejně jako nesprávný úchop pera či nesprávná poloha ruky), dále je to nesprávné sezení (především vychylování těla do strany, zvedání ramene, poloha loktů mimo stůl, hlava příliš blízko stolu) a nevhodné psací potřeby.
- Dalšími z příčin mohou být příliš velké nároky, které na dítě klademe (např. vyžadujeme-li zrychlení tempa psaní nad dosavadní možnosti dítěte), zanedbaný rozvoj grafomotoriky a nedostatečná snaha dítěte, případně leváctví.

- **Dysortografie – specifickou poruchou učení, která se projevuje jako porucha pravopisu.**

- Často je doprovázena další specifickou poruchou učení, a to dyslexií (porucha čtení), které se také v určitých projevech podobá.
- **Projevy dysortografie**
 - Problém nespočívá ve sluchovém orgánu, ale ve schopnosti zachytit mluvené slovo, analyzovat ho a přenést ho do písemné podoby.
 - Řada pravopisných pravidel souvisí s významy slov, **pokud žák slovu nerozumí, odpovídající pravopisné pravidlo na něj nedokáže správně aplikovat.**
 - při psaní se projevují **vynecháváním písmen a slabik, přidávání písmen** (zejména vkládání samohlásek do souhláskových shluků) a **kinetickou inverzí ve slovech** (přesmykování slabik, např. kolo-loko).
 - Dochází k **záměnám zvukově podobných hlásek** (zvláště znělých a neznělých, např. *sníh/sních*), **sykavkových hlásek** (zvláště ostrých a tupých sykavek š-č-ž/s-c-z, vznikají tzv. sykavkové asimilace – píše to, co vyslovuje, např. *švestky-švešky*) a **zvukově podobných slabik**, v nichž dítě neslyší rozdíly (slabiky dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě, di/dy, ti/ty, ni/ny).
 - **vynechávání nebo nesprávné používání diakritických znamének** (např. délek samohlásek).
 - **rychlejší unavitelnost**, která dále **zhoršuje koncentraci**, a také **pomalejší pracovní tempo**.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

- **snížené schopnosti skloňovat či časovat slova** a samozřejmě také v **osvojení a aplikaci souvisejících pravopisných pravidel** (např. pravopis koncovek podstatných a přídavných jmen, skloňování zájmena já apod.).
- **Schopnost zvládat pravopisná pravidla se přitom může v čase ještě zhoršovat**, a to zejména díky jejich narůstajícímu množství.
- **Příčiny dysortografie**
 - **nedostatečně rozvinutá nebo oslabená funkce sluchové percepce** (zejména sluchové diferenciacce, analýzy a syntézy, sluchové orientace a paměti), **porucha fonemického sluchu a porucha vnímání a reprodukce rytmu**.
 - V důsledku těchto problémů je také **snížen jazykový cit**.
- **Diagnostika**
 - **PPPoradna**

Dysgrafie – definice

Dysgrafie je specifická porucha učení, která se projevuje obtížemi v oblasti psaní – zejména grafické stránky. Nezahrnuje jazykové chyby, ale **motorické obtíže při psaní písmen a číslic**, jejich spojování a celkový vzhled písma.

Dysortografie – definice

Dysortografie je specifická porucha učení projevující se **narušením schopnosti osvojit si pravopisné jevy**, přestože má dítě dostatečný intelekt a výuku.

Konkrétní deficity, problémy a strategie jejich řešení

♦ **Dysgrafie – konkrétní deficity a problémy**

Deficit / obtíž	Projev ve výuce
Jemná motorika, grafomotorika	Nečitelný, pomalý, neuspořádaný rukopis
Orientace v prostoru, liniích	Špatné dodržování řádků, velikosti písmen
Koordinace oko–ruka	Chyby v tvarech písmen, jejich spojování
Svalové napětí (hypertonie/hypotonie)	Křečovité, nebo naopak velmi slabé držení pera
Únava, nízká výdrž	Rychlá únava při delším psaní, demotivace k psaní

Strategie reedukace a podpory – dysgrafie

- Cvičení na uvolnění ruky (kreslení, obtahování, grafomotorická cvičení).
- Psaní na větší formát, tabule, psaní prstem do písku, modelování písmen.
- Používání speciálních pomůcek (trojhranné tužky, podložky se řádky).
- Postupné zavádění písma – raději pomaleji a důsledně.
- Omezení zbytečného přepisu – nahradit např. ústními výstupy.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

- Pravidelné krátké bloky reedukace zaměřené na grafomotoriku.

♦ Dysortografie – konkrétní deficity a problémy

Deficit / obtíž	Projev ve výuce
Sluchová diferenciacce	Zaměňování hlásek (b/p, d/t), nesprávné psaní i/y po hláskách
Slabá paměť pro pravopisná pravidla	Chyby ve shodě přísudku s podmětem, v koncovkách
Vytváření vnitřního pravopisného systému	Pravopisní chyby i v často se opakujících slovech
Ztížené uplatnění gramatických pravidel v praxi	Neschopnost přenést pravidla do psaní vět nebo diktátu

🔧 Strategie reedukace a podpory – dysortografie

- Pravidelná reedukace (např. 2–3× týdně 15–20 minut).
- Multisenzorický přístup: pravopis spojit se sluchem (říkání nahlas), zrakem (barvy), pohybem (vytleskávání).
- Strukturované a přehledné materiály – kartičky, barevné tabulky pravopisných jevů.
- Nácvik pravopisných pravidel s využitím významu a větného kontextu.
- Omezení hodnocení za chyby, důraz na pokrok.
- Kompenzace – umožnit využití technologií (např. diktování do textu, počítačové psaní).

💡 Obecná podpůrná opatření

- Individuální vzdělávací plán (IVP).
- Asistent pedagoga / reedukační asistent.
- Spolupráce s poradenským pracovištěm (PPP, SPC).
- Úprava hodnocení – zaměřit se spíše na obsah než formu.
- Krátké a časté přestávky, klidné prostředí.